

Gáspár György

Biztos kamatozás

Tisztelt Hölgyeim, Uraim, Pályázók és Mecénások!

Madách Imre irodalmi pályázat. Immár hagyományosan. Először az utolsóként megszólítottakkal kezdeném. Művész és műélvező, író és olvasó egymásra találásában és egymásra utaltságában a művészettel is élő ember történelmében talán soha nem volt ilyen magától érthető, kikerülhetetlen, sokszor mindent eldöntő és meghatározó szerepe a Mecénásnak, nagybetűvel. Persze, korábban is, már az antik világban is jelen voltak, de mára, a tömeges művészet-fogyasztási igény korára, az étvágyat nem lehet nélkülük kielégíteni. Az irodalmi jelenlét legközvetlenebb – egyben ítéletet is mondó (ha szabad ilyen új fogalmat használnom) – közvetítő mecénása az irodalmi műhely: a szerkesztőség, a kiadó, a lap, amelynek felelőssége sorsdöntő: felkarol vagy eltol. Szerepük a kezdeményezés, az írásra provokálás, ami ötletekben mindig gazdag volt. A Madách-pályázat irodalmi pályázataink legnemesebb hagyományainak folytatója. Gondoljuk csak meg: mennyivel szegényebb lenne irodalmunk, ha nem lettek volna a Kisfaludy Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia, a Baumgarten Alapítvány pályázatai, díjai? Lehet hogy nem ismernénk Az elveszett alkotmányt, a Toldit, az Ember tragédiáját? Persze egy ilyen pályázat meghirdetésére egyetlen folyóirat sem képes önerőből, Sőt, önfenntartására is kevés önjereje. És itt kell jönnie a most már nem okvetlenül „művészet-szakértő”, de műélvező és műpártoló, anyagiak felett is rendelkező újabb mecénásnak: manapság szükségszerűen.

Magam az utóbbi tizenhárom évben „hivatalból” figyelem az irodalmi élet, folyóirat- és könyvkiadás állami, helyi-önkormányzati és civil forrású támogatásának alakulását. Ma már jól láthatjuk, hogy a központi állami források beszűkülésével egyidőben, hatványozottan megnőtt a többi támogatási forma – a vidéken szerkesztett lapok esetében az önkormányzatok (már korábban is vállalt) – szerepe. A Palócföld léte, a Madách-pályázat elképzelhetetlen lenne Nógrád Megye Önkormányzatának nagylelkű támogatása nélkül. Eddigi bizalmukkal kapcsolatban van szerencsém bátran állítani, ismerve lapjuk kultúra föltáró, közvetítő szerepét, helyét az országban létező hasonló lapok között és – a szerkesztők megtisztelő bizalmának köszönhetően – az idei pályázati anyagot, hogy biztos kamatozású helyre fektettek be.

A több mint 2000 oldalnyi, az ország legtávolabbi pontjairól, a Felvidékről, Vajdaságból vagy Erdélyből beérkezett kézirat-anyag jelzi, hogy milyen rendkívüli jelentősége van az irodalmi pályázatnak a mai magyar szellemi életben. Mennyi gondolat lódul meg, kap indító im-

pulzust. És persze; ne áltassuk magunkat: ilyenkor jónéhány asztalfiókot újra kihúznak „amatőr” és „profi” szerzők egyaránt. Ahogy az is nyilvánvaló (az előbb idézőjelbe tettem): nincsenek sem amatőr; sem profi írók, csak írók.

Egyedül a színvonal minősít.

És ebből a szempontból a ma már hagyományosnak mondható Madách-pályázat a korábbi évekhez hasonlóan fajsúlyos, maradandó szellemi értékeket gyűjtött össze. Számomra – és anti fontosabb: úgy láttam a szerkesztők számára – jóleső meglepetést keltett, hogy a beküldött művek színe-java szinte betű szerint igazodott a pályázati kiírásban megfogalmazott feltételekhez: „Olyan művekkel lehet nevezni, amelyek elmélyült szakmai igénnyel mutatják be valóságunk közérdekűen időszerű kérdéseit, illetőleg, amelyek Madách Imre korára, életére, életművére vonatkozó új gondolatanyagot, adalékot tartalmaznak.”

Az előzetes munkamegosztás alapján a szociográfiák, esszék, tanulmányok értékelése rám vár. Nem vagyok nehéz helyzetben, mivel a bírálók az első helyen díjazott mű kiválasztásában teljes egyetértésre jutottak, szinte az első pillanatban. Virán felül állt az Erős mint a halál című tanulmány minősítése. Olyan, a részleteket belülről ismerő, filológiai alapossggal szerkesztett összeállítást olvashattunk Madách Imre és Veres Pálné – vélt?, tényleges– az irodalomtudomány által egyre inkább valószínűsített bensőséges kapcsolatáról, amit az eddigi kutatás ilyen mélységéig nem tárt fel. A Madách-irodalom újabb oldalakkal gazdagodott.

Nem a díjak sorrendjében haladva emelem ki egy másik díjazott tanulmány jelentőségét, amely az Ember tragédiájának újabb – bár nem ismeretlen – megközelítését kísérelte meg a műfaji meghatározás felől. Ez a problémakör Madách fő művének értékelésekor viszonylag ritkán kap kellő figyelmet. A „költemény vagy dráma” kérdésben egyértelmű a tanulmány szerzőjének álláspontja: a Tragédia műfaja (sőt részben mondanivalója is!) költemény. Remélhetjük, hogy megállapítása termékeny vitára ingerel más Madách-kutatókat.

A zsűri lényegében egyészes volt abban is, hogy a közvetlen tájhazai fogantatású művek közül miket, nevezetesen tehát a „Szécsény, a történelmi változások sodrában”, „Környezetbarát”, illetve az „Üveggyári álmok” jellegű pályázatokat részesítse díjban, illetve dicséretben. Azért kívánom ezt hangsúlyozni, mert az időnként elhangzó vádakra: miszerint nem szentel kellő figyelmet a vidéki folyóirat a helyi sajátosságokra – úgy érzem csattanós választ adnak ezek a művek. Irodalmi színvonalukat is figyelembe véve mondhatjuk, hogy megszületésükben, nyilvánosságra kerülésükben kezdeményező szerepe volt a Palócföldnek. A kisebb tájegység kulturális lapja mozgósíthatja a helyi irodalmi – kulturális – közéleti érdekeket, méltó teret adva, ha kell ütközőpontok vagy szellemi csatamezők megválasztására is.

Tisztelt Jelenlévők!

Remélem a lap számaint olvasva Önök is meggyőződnek arról, hogy az idej Madách-pályázat díjazottjai sem maradnak el az előző évekbeliéktől. Remélem lesz rá mód, hogy ez a kiírásban is hagyományosnak mondott Madách-pályázat a jövőben is éljen.

(Gáspár György miniszteriumi tanácsos értékelése –felkérésünkre – elhangzott 1995. jan.20.-án a balassagyarmati Madách emlékünnepeken.)